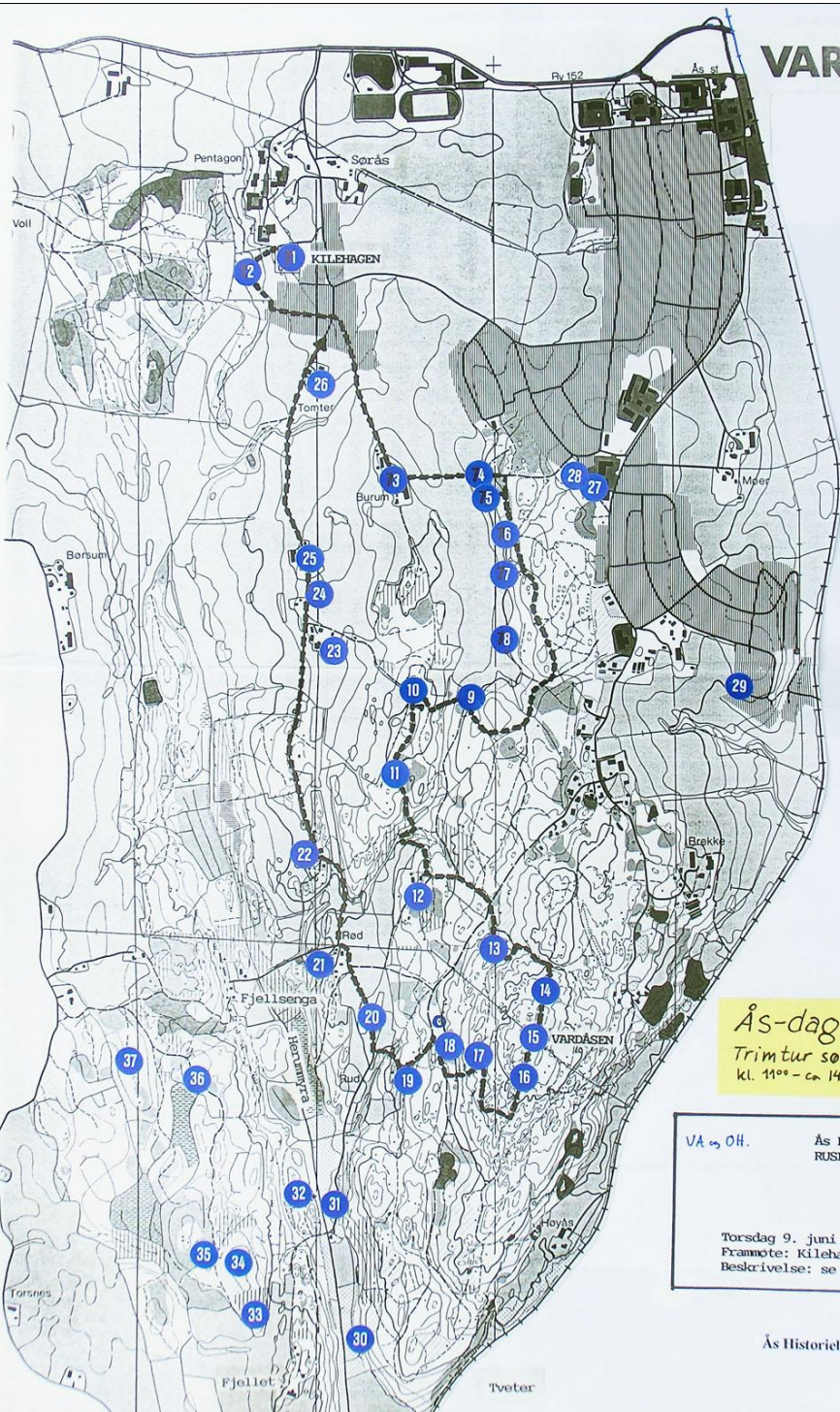

VARDÅSEN

Ås-dagene 1990
Trimtur søndag 16. sept
kl. 11⁰⁰ - ca 14⁰⁰

VA → OH. Ås Historielag:
RUSLETUR VARDÅSEN

Torsdag 9. juni 1988
Frammøte: Killehagen kl. 18.30
Beskrivelse: se baksida

Ås Historielags rusletur nr. 17

POSTBESKRIVELSE

1. KILLESUGEN: framøte på parkeringsplassen.

Studenttøyen PENTAGON oppført 1964-80. Navnet symboliserer de 5 gamle stueetringene; jordbruk, hagebruk, skogbruk, melier og jordskifte. Kartdatatringen er et pentakel, en 5-arnet stjerne.

Bakken ned fra Bahmarwald (nord for Pentagon) var i 30-åra åstedet for "GYMNASIOLÆRNA" - vinterens sportsbegivenhet, en konkurranse mellom Morgepilsens Venner og N.L.H.SNS

BÅNEMSWALD (oppkalt etter professor Bømer) har to gravhauger. Østover på marenebyggen lå det ved århundreskiftet i alt 16 gravhauger, alle tilhørende Sæds.

Arbeiderboligen "PLUNDERHOP" ble oppført 1902 av materialer fra det gamle kornmagasinet ved Ås kirke. Revet 1987, for å gi plass for et nytt boligfelt (arkitekttegnete småhus).

2. KIL(D)EHAGEN, den tidligere hestehavn under Sæds. På et svaberg nede i sauebeitet finner vi den undergrjærende kilden. Ved midten av forrige hundreår valfartet Mor Sæthers og Visekruts pasienter til kilden. De måtte alltid legge igjen en liten skjerv, en knapp el. lignende, som betaling til trollet. "Der henta jeg mangen knapp", fortalte en gammel mann fra sin barndom i 1840-åra, "og spytta i kilden til takk". Steinkaret fikk fru doktor Langberg murt opp rundt 1880. Dette er høyst sannsynlig en hellig kilde som har vært i bruk både i katolsk og hedensk tid. En arkeologisk utgraving nedenfor svaberget vil kanskje bringe for dagen offergaver og gudafigurer - hva vet?

3. BURUM, navnet betyr høytliggende heim.

4. Utsyn til BURUM og SÆRS, to forhistoriske gårder utskilt fra urgården Ås. Flott steingard langs skogkanten.

5. Standplass for den gamle skytebanen på Burum. Her holdt Ås Skytterlag til omkring århundreskiftet. Skidretning mot sør. (Tidligere var det skytebane på Hala, og etter krigen på Askjum)

6. Skytevoll ca 100 m. (vi går rett til post nr.9)

7. Skytevoll ca 200 m.

8. Skytevoll ca 400 m.

9. Skytevoll ca 600 m. En stor og to små vollar.

10. NISSENBERG, flott utsyn vestover, mot HERUM og BØRSUM, begge forhistoriske gårder utskilt fra urgården Ås. Herum betyr heimen ute i villmarka (halthiz = heid), mens Børsum er "borgheimen", fordi gårdstunet ligger på en markert høyde, en naturlig borg. En gammel hovedbygning fra Børsum står på Follo Museum.

Høydedraget vi står på, er delet mellom to tidligere havnehager, tilhørende h.h.v.is Herumhagen (nord) og Herum (sør). Vokker utforming av bjørk og eik, utvokste hagagrøner (med lange greiner helt ned), og mye gras og markblomster i skogbunnen.

"Nissenens berg" løper gammel mytologi. De underjordiske var vel tidligere forfedre (kanskje det eldste Herum lå her opp?). Navnet antyder også gammel midtsommerfeiring, med rotter i hedensk sol- og fruktbarhetskultus. Trolig en parallell til "solbergene", der sola ble berget, slik at den snudde ved vintersolhverv.

Vi passerer et trolsk "hildretjern", tidligere drillekvern for kuene.

11. Tufter og rydningsspor etter husnannsplassen NISSENBERG fra 1810 til ut i 1870-åra. En storvokst hagegran står på selve hustufta. Ellers mange steingarder og rydningsrøyser vest og sør for tufta.

12. LILLERØD, fradelst Søndre Rød og solgt til Herum i 1849. Her levde Alfred Hassel til 1976, siden er stedet leid ut til studenter.

13. LILLERØDSLETTA, kjellerrop, hustuft og brønn etter en husnannsplass. Tidlig på 1800-tallet het plassen ØSTL, ved en gjenreisning i 1880-åra ble plassen kalt Lillærdsletta. Ikke bebodd etter ca 1900.

14. BYGDEBØRGEN. Vi passerer borgmuren og kommer inn i området fra nord. Se skiltet. Steinvollen kan følges rundt hele borgområdet, diameter ca 200 m. Borgen er et forsvarsanlegg som var i bruk i folkevandringstida, ca 300-400 e. kr. Bøtespilsen "Bygdeborg" er villende, da det ikke var noen bygger på den tid, bare spredte bosetninger med ødemark innellan.

15. Fra sentrum i borgområdet før vi et gløtt ut langs kraftledningen. I forrige hundreår var Vardåsen temmelig uthogd, med vidt utsyn vestover. Da borgen var i bruk, var det også vidt utsyn, for skogen gikk ned til å bygge en tømmerpallisade med feste i steinmuren. Mot øst faller terrenget bratt ned mot Hogstvet-bakken, og mot sør og vest var Vardåsen omgitt av et langstrakt vann- og sumpområde (gjeddevann til inn på 1700-tallet!).

16. Stien fører ut av borgen. Murrestene følger en fjellspredk. Skilt.

17. Vi passerer en glattskurt fjellveg, formet av plastisk brokaring og kraftige vannstrømmer under istida.

18. Hustuft og steingard (skjult av kratt) fra husnannsplassen GRØNNLI bebodd ca 1815-1835. Her var ifølge sognet en Herlaug og Asuly inngangen til trolkjerringas hule i Vardåsen (se bygdhistorien side 635-636).

19. RUD. Her lå husnannsplassen BRÅTEN fra rundt 1830. Utskilt som egen gård i 1912 med navnet Rød. Kilde ved stikrysset nord for Grønli. I bruk under Rød, aldri tørr (opplyst ved Arne Hjermundrud under rusleturen 9.6.88)

20. ENDERØD. Hustuft med syrnkratt på knausen øst for veien. Kjellerrop i sørenden av knausen vest for veien. Enderød ble opprettet som husnannsplass ca 1740, og utskilt som gård i 1760. Bebodd til ut i 1870-åra. Her lå i middelalderen gården ENDE (lagt øde etter svartedauen), utskilt i Herums utmark, i enden sør for Rød. En askestov står som et minne om tidligere tiders lavingsbruk.

21. SØNDRE RØD

Rød ble utskilt fra Herum i middelalderen, og betyr rydning. Delt i nordre og søndre i 1772. Vokker kulturlandskap med gammel bebyggelse og frodige lunder (gjengrodd hagepark), slik vi gjerne vil ha det i et av bygdas viktigste naturrområder.

23. HERUM (se under post 10)

24. Hustuft med syrnkratt.

25. HERUMHAGEN. Gården har opprinnelig vært havnehage under Herum. I middelalderen var Herum delt i et østre og vestre bruk. Vestre bruket ble lagt øde, og fordelt på Herum (østre) og Tomter - som havnehager. Gjenreist som Herumhagen.

26. TOMTER, utskilt fra Sæds. Navnet betyr tomt hvor hus har stått eller skal stå.

FØLGENDE POSTER ER UTEFOR SYNS- OG REKKEVIDDE, MEN KAN OPPSØKES PÅ BEGNHÅND:

27. Nedlagt persell av gammel kirkevei fra Brekka, Høyds og Hogstvet.
28. Gravhaug på kollen vest for Moersenteret.
29. Helleristningsfelt på svaberg ved leikplassen, Brekkeskog, Skålgroper.

30. Tuft etter husnannsplassen Søndre Tømmerkastet ca 1760-1901.

31. Tuft med syrnkratt etter husnannsplassen Nordre Tømmerkastet 1856-ca 1910. Tømmerkastet var et stod hvor tømmeret fra Vardåsen ble kastet utfor og ned i myra hvor vintervænen fulgte isdråget.

32. Rydningsrøyser i skogbunnen nordvest for bru. Trolig etter et ødebruk under Støttum.
33. To mindre gravrøyser (skjult av kratt).
34-87. Fire store gravrøyser (med krater i toppen). Alle fra Børsams eldste tid.